

גיליון מס' 519 פרשת בהעלותך
תשפ"ג שנה אחת עשרה

לעילוי נשמת
רבי מנחם ישראל בן משה דב ז"ל אונגער
נלב"ע י"ב סיון תשפ"ב
תנצב"ה

דברי שי"ה

ממרו רשכבה"ג שר התורה הגר"ה קניבסקי זצוק"ל

בעלי אסופות

אסופה מדברי רבינו זצ"ל בעניני ברכות התורה

אם יוצא ברכה"ת בברהמ"ז ובשים שלום

שאלתי מרבינו זצ"ל אם יוצא ידי ברכה"ת מה"ת, במה שמזכיר בברכת המזון ועל תורתך שלמדתנו, או במה שאומר בברכות השחר 'שתרגילנו בתורתך' וכן אם יוצא בברכת שים שלום באמירת 'כי באור פניך נתת לנו תורת חיים', ובכל זה השיב רבינו זצ"ל דאינו יוצא, דאף שמזכיר הודאה או בקשה על תורה בתוך הברכה, מ"מ אי"ז מטבע של ברכה"ת ונזכר רק אגב אורחא, ולא דמי לברכת אהבה רבה ואהבת עולם שקי"ל (סי' מ"ז ס"ז) דיוצא בהם בדיעבד ברכה"ת, דשם הם ברכות התורה רק שנתקנו על ק"ש, וכן נראה במשנ"ב (סי' מ"ז סק"א) דאינו יוצא בדיעבד רק באה"ר, (תורת אמן ח"ג עמוד כ"ב).

לצאת יד"ח ברכה"ת בשמיעת אהבה רבה מחבירו

נשאל רבינו זצ"ל אם יוצא יד"ח ברכות התורה ע"י ששומע כעונה מחבירו ברכת אהבה רבה או אהבת עולם, והשיב, דדוקא בברכת עצמו יוצא אגב ברכות ק"ש ידי ברכות התורה, אבל א"א שיצא מחבירו אחר שכבר בירך בעצמו ברכות אלו, (תשובת רבינו בסו"ס אשי ישראל עמוד תשד"מ ובפ"ו הערה ל"ג ובס' שאלת רב ח"ב פ"ג ס"ט), ויתכן דכוונת רבינו דלא יצא כתיקון חכמים אבל יצא מה"ת (הגר"א גנחובסקי זצ"ל בבר אלמוגים סי' י"א ס"ו).

והביאו ראייה לדברי רבינו זצ"ל, מלשון המשנ"ב (סי' מ"ז סק"א) שבספק יבקש מחבירו שיוציאו בברכות התורה, או שיכוין לכתחילה באהבה רבה, הרי שבברכה"ת כתב שיוצא מחבירו ובאה"ר כתב שיכוין בעצמו (משנה אחרונה שם) ואינו מוכרח ד"ל דכוונתו בעומד לפני שחרית ובזה כתב שיצא מחבירו או יכוין באה"ר בעצמו.

לצאת באהבה רבה מחבירו כשלא אמר בעצמו ברכה זו

כתב רבינו זצ"ל בתשובה (שאלת רב ח"ב פ"ג ס"ח) דהמכוין באהבה רבה יד"ח ברכת התורה ובא אחר ומבקש ממנו שיוציאו אין צריך להודיעו שהוא מכוין בברכה זו גם לשם ברכה"ת דלא גרע מהמברך גופא שכתב הביאור"ל (ד"ה פוטר) שגם בלי כוונה מפורשת יוצא יד"ח ברכה"ת בזה, וכן ע"י שם (פ"י ס"ח) שנשאל על היוצא באהבה רבה מחבירו הקורא לשם ברכת ק"ש והשומע צריך לקיים בזה ברכת התורה האם צריך להודיעו משום מצות צריכות כונה שיכוין לכך והשיב בזה אולי צריך, ותמהו בזה, הרי לדעת רבינו א"א להוציא חבירו ידי ברכה"ת באה"ר כנ"ל, אמנם פשוט דכל הנידון אם יוצא הוא רק באופן שכבר ברך בעצמו אהבה רבה, וכעת רוצה לצאת מחבירו רק חובת ברכה"ת שבזה הברכה, דבזה אמרין דכל שלא ברך ברכה"ת אינו יוצא אגב אורחיה בברכה זו רק בעיקר ברכות שתקנו לברכה"ת, ואין חבירו ערב בדבר לברכה זו, [וע"י שו"ת מנח"ש קמא סי' ג' והליכו"ש מועדים פ"ב ס"ב שאין ערבות לבדיעבד]. אבל ביוצא בעצמו בעיקר ברכה זו, שפיר אמר' גם לענין ברכה"ת מיגו דזכי לנפשיה זכי נמי לאחרני, ובזה מיירי בס' שאילת רב ביוצא ממנו גם עיקר הברכה.

וכ"כ בשו"ת שביבי אש (ח"א סי' כ"ז) מס' שיח תפילה בשם רבינו זצ"ל דאין יכול לבקש מחבירו שיוציאו בברכת אהבה רבה ידי ברכת התורה כל היכא דחבירו כבר בירך ברכת התורה בפני עצמו, וכתב דטעמו הוא משום דכיון שכבר בירך ברכות בפני עצמן תו אין ברכות אלו כלפי ידיה ברכות התורה, והיינו דבאמת אי"ז ברכות התורה רק מיגו דזכי לנפשיה לצאת ידי ברכות ק"ש מהניא ליה נמי גם לגבי עיקר מצות ת"ת, אבל

לאחרני לא מצי מפיק אגב גררא, אבל אם מוציאו גם ידי ברכות ק"ש יועיל גם לזה.

וכתב שם דכל זה לדברי הפמ"ג (אור"ח סי' ס"ב) שנקט בפשיטות דאם לא בירך ברכת התורה ונזכר לפני אהבה רבה יתכוון שלא לצאת בברכה זו ואחר התפילה יברך ברכת התורה, דלדבריו אי"ז ממש כברכות התורה, וע"י כע"ז במשנ"ב (סי' נ"ב סק"ט) לענין ברכת אלוקי נשמה דאינו יוצא במחיה המתים רק אם מכוין לצאת בה אבל הביאור הלכה (שם ס"א ד"ה ומ"מ) נחלק על הפמ"ג, ודעתו היא דאדרבה כיון דברכה זו היא אף ברכת התורה ראוי שיכוון בה לצאת וילמד אחר כך, ולדבריו הכא נמי שיוכל להוציא חבירו בזה.

וע"י בס' הזכרון ויטע אהל (עמוד תקע"ו) מה שמעיד חתן הח"ח הגרמ"מ זקס בשם חמיו דאינו נפטר בברכת אה"ר רק ברכת אשר בחר, וסתמת הגמ' ברכות (י"א ב') משקרא קריאת שמע אינו צריך לברך, שכבר נפטר באהבה רבה לא משמע כן, וכן במשנ"ב (סי' קל"ט סק"א) מבואר להדיא דפוטר לגמרי וע"י בס' תורתך שעשועי (עמוד ל"ב).

טעם רבינו שא"א להוציא בברכת אה"ר רק ברכה"ת

בקובץ שערי הוראה (ח"ד עמוד י"ח אות ב) שאל הגרש"א שטרן שליט"א מרבינו זצ"ל, וז"ל בשיח תפילה הובא משמיה דרבינו דאין המתפלל יכול להוציא באהבה רבה ידי ברכת התורה מי שלא בירך ברכת התורה כיון שהוא בעצמו כבר בירך והטעם לכאורה משום דלדידיה אין זה ברכת התורה ולכאורה לדעת הביאור"ל (סי' ס"ב) דפליג עם הפרמ"ג שם ואית ליה דברכה זו היא בעצם ברכת התורה אמאי לא יוכל להוציאו ידי חובתו, והשיבו רבנו, צ"ע כיון שאינה כתקנת חכמים וכבר יצא, עכ"ל, והיינו דאף שהוא ברכה"ת למי שלא בירך מ"מ אינו תקנ"ח ואינו יוצא בזה רק אגב גררא, ומבואר בדבריו דכ"ז אם כבר יצא, אבל אם אכתי לא יצא באהבה רבה שפיר מוציאו גם ידי ברכה"ת.

אם חזר בו רבינו זצ"ל מהוראה זו

בס' משברי ים (תפילה וברכות סי' פ"ח אות ט"ז) כתב דמנהג רבים כשיש להם ספק בחיוב ברכת התורה דמבקשים למי שמברך ברכת אהבה רבה או אהבת עולם להוציאם בברכת התורה, ואע"פ שבס' אשי ישראל מובא בשם רבנו מרן הגר"ח קניבסקי זצ"ל דלא מהני כבר נשאל הגר"ח זצ"ל בזה שוב ע"י שליח, ולא זכר כלל שאמר כן, ונקט בפשיטות דמהני, עכ"ד, והדברים תמוהים מאד לומר שלא זכר ד"ז המובא בשמו, אחר שרבנו זצ"ל כפל ושנה ושילש משנתו, וביאר הדברים בברור אחר בירור בטעמא דמילתא, ונראה שזה השואל שאל רק לעצם הדבר האם אפשר להוציא באהבה רבה, או באהבת עולם, ועל זה ענה רבנו זצ"ל שברור שאפשר, דכל הנידון רק כשרוצה להוציא בחלק של ברכה"ת, וע"ז אמר שלא זכור לו שכתב אחרת, אבל אם רוצה לצאת רק ברכה"ת לא יוצא בהכי ומשנה ראשונה לא זזה ממקומה, כעת ראיתי שכתב זה המחבר בס' אגן הסהר (ח"ד אות י"ד ואות קמ"ג) שכן העיד הגר"א גנחובסקי זצ"ל שרבנו חזר בו וס"ל דיכול לצאת רק יד"ח ברכה"ת ע"ש, אמנם בס' בר אלמוגים הביא דברי רבינו רק דן שם דמה"ת יוצא בכל גווני, [ויל"ע ביוצא רק אהבה רבה הרי ליוצא אין פתיחת בשם ומלכות, ורק למוציא מהני משום ברכה הסמוכה לחברתה, וע"י בא"א לבעל הדע"ק סי' מ"ז ס"א דמה"ת יוצא בפתיחה ללא חתימה או בחתם בא"י למדיני חוקיך].

שָׁנִים קְדָמוֹנִיּוֹת עַל גְּדוּלַת הַדּוֹרוֹת

עובדות חדשות ונדירות מפי רבינו מרן זצוק"ל!

מדור שָׁנִים קְדָמוֹנִיּוֹת - לַשְּׁבֻעוֹת הַבָּאִים בַּעֲזָה"י

פרשת שלח - רבינו חיים מוואלוז'ין מייסד ישיבת וואלוז'ין ובעל 'נפש החיים' (י"ד סיון תקפ"א) | פרשת קרח - רבינו שלמה קלוגר בעל הכמת שלמה ועוד (ל' סיון תרכ"ט)
פרשת חוקת - רבינו אלהן בונם וסרמן הי"ד בעל 'קובץ שיעורים' (י"א תמוז תש"א) | פרשת בלק - רבינו ישראל איסרלין ה' פתחי תשובה' (ט"ו תמוז תרמ"ט)
נשמח לקבל מקוראינו הנאמנים מסמכים, תמונות, עובדות ומעשיות הקשורים להנ"ל

הגאון רבי זעליג ראובן בענגיס זצ"ל מח"ס 'לפלגות ראובן' (ז' סיון תשי"ג)

שהכוונה שאם תתקבץ כל הענוה של כל יושבי העולם הזה "מכל האדם אשר על פני האדמה" עדיין לא תגיע לשיעור ענוותנותו של משה רבינו.

והעיר רבינו, כי ב'ספרי' כאן, יש מאן דאמר מכל האדם וגו' מלבד מהאבות, דעל פני האדמה היינו בדורו, ולהך מ"ד הכוונה צירוף הענוה של כל בני דורו.

זהירות בצוואת ר"י החסיד

סיפר רבנו: זכורני שפעם בחג הסוכות, נכנס אחד אל מרן החזון איש וסיפר, שהוא נשא את בת אחותו ואחרי הנישואין נולדו להם ילדים, והנה בת אחת שלו נפלה מהגג ונהרגה ה' ירחם, ובת שניה שלו נפלה לבור ונהרגה, וסיפר לחזון איש שקודם שנשאה היה אצל גדולי ירושלים וביניהם הרב בענגיס, ואמרו לו שהוא עושה מצוה כי הרי בגמ' (יבמות ס"ב) אמרו שמצוה לישא בת אחותו, ואיך יתכן מה שר"י החסיד אמר (בצוואתו) שזה סכנה.

ואמר לו החזון איש שמדברי הגמרא אין קושיא, כי רבי יהודה החסיד לא אומר שאסור, אלא כיון שראה ברוה"ק שזה סכנה לכן כותב לא לעשות כן.

ואמר החזון איש, שמעולם לא ראה שמי שלא נזהר בצואת ר"י החסיד והצליח.

במחיצתו של החזון איש

סיפר רבינו כי אמנם הוא עצמו לא נפגש עם הרב בנגיס, אבל הוא זוכר את הפעם שהוא הגיע אל מרן החזון איש לשוחח איתו.

והוסיף, שהחזון איש פעם התבטא ש "כאשר אדם עומד מאחורי הדלת אני כבר מכיר" וכמדומה שאמר זאת על הרב בנגיס (כל משאלותיך עמוד תרפ"ח).

הגאון רבי זליג ראובן בענגיס זצ"ל

הגרי"ש אלישיב ב'שימוש'

אחרי הסתלקותו של מרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל, סיפר רבינו למקורבו הג"ר אלי' מן שליט"א, שהשווער מרן הרב אלישיב, סיפר לו כי שימש רבות בצעירותו אצל הדיין הגאון רבי זעליג ראובן בענגיס זצ"ל, שהיה דיין בביד"צ של ירושלים.

מי העניו הכי גדול

מובא בספר דרך שיחה פרשת בהעלותך: אמרתי לרבינו מה שמובא בספר לפלגות ראובן, שהקשו לרבי זליג ראובן בנגיס זצ"ל, מה שאמרו במשנה (אבות פ"ד מ"ד) "מאוד מאוד" הוי שפל רוח, ומדוע אצל משה רבינו נאמר רק פעם אחת עניו "מאוד", והשיב,

הגאון הגדול רבי גדליה גדל (ט"ז סיון)

במעמד ההוא התפילות' (רד"ש שמידל, ופרטים אודות הנסיעה א"ה יובאו במקומן).

לשכנע חולה

תלמיד חכם ממתפללי בית הכנסת 'לדרמן' הוזקק לטיפול רפואי אך סירב, בני המשפחה ביקשו מרבינו שיבוא להשפיע עליו, והסכים, אך ביקש שגם רבי גדלי' יצטרף, ואכן נסעו והשפיעו עליו והטיפול הצליח (מתלמידו הקרוב רבי אהרן גרטנר).

עדיין יודע יותר

על הערצתו המופלגת של רבינו כלפי רבי גדלי', ניתן ללמוד מהעובדא הבאה:

היה זה בערוב ימיו של רבי גדלי', הוא כבר היה חלוש ותשוש. לבני משפחתו התעוררה שאלה בענין הפרשת המעשרות מהיין שביקב, והם באו לרבינו שיכריע. רבינו רק שמע את השאלה ומיד נזעק 'הרי יש את רבי גדלי', ומה צריך אותי'.

וניסו לענות שהוא כבר חלש וחולה וכו' אבל הוא לא הסכים, ואמר 'גם רבי גדליה החולה והזקן, עדיין יודע טוב יותר מאחרים! (מבעל המעשה רבי אריה לייב ב"ר גדלי' לרפואה שלימה בתושח"י).

הנה בשנה שעברה פירסמנו יריעה קצרה אודות הקשר העמוק שהיה לרבינו עם שכינו הגאון רבי גדלי' זצוק"ל, ואמנם זה היה מעט מזעיר אך קיבלנו תגובות רבות והוספות חשובות, וכעת נביא עוד קצת בס"ד כפי אשר יכיל הגליון

למי מיועדת ישיבה

פעם הגיע אל רבינו ראש ישיבה, ואמר שכעת הוא זמן הרישום לישיבה, ומבקש ברכה שיהיה לו רישום מוצלח ובחורים טובים. נענה לו רבינו באומרו, 'רבי גדלי' זצ"ל אמר שיש ישיבה מיועדת לבחורים לא טובים ולהפכם לטובים'...

נסיעה לשונם

בנסיעה הראשונה של רבינו לשונם, אל המקום שנעשה בו נס לאשה השונמית, הצטרף רבי גדלי' ועוד תלמידי חכמים, והרבה אנשים שהיו צריכים ישועה, והתפילות שם היו מלב נשבר ובהתרגשות גדולה. ואכן לימים התברר שכל הנוסעים שם נושעו בפקידת זרע של קיימא. וכששמע מכך רבי גדליה, התבטא כי 'רק בשביל שהתפללו שם בכזו התרגשות הלב, זו לבד סיבה שיתקבלו